

Libellen als keurmeesters van de waterkwaliteit

▲ De variabele waterjuffer (*Coenagrion pulchellum*) is wijdverspreid in het Zuiderpark. (Mark Grutters)

Mark Grutters [ecoloog, Bureau Stadsnatuur; grutters@bureaustadsnatuur.nl]

De herinrichting van het Zuiderpark lijkt de libellen geen kwaad te hebben gedaan. In de periode vanaf 2007 werden 23 soorten waargenomen met jaarlijks maximaal achttien soorten, waar dat eerst hooguit vijftien soorten was in de periode 2000-2003. Met de herinrichting verbeterde de waterkwaliteit op een aantal plekken, al lijkt dit langzaam weer wat te verslechteren (Andeweg 2014). Belangrijk voor libellen is dat op veel plekken oeverbeschoeiingen zijn vervangen door natuurlijke oevers met oeverplanten. Veel soorten zijn op een punt in hun levenscyclus afhankelijk van aanwezigheid van oeverplanten, drijvende of ondergedoken waterplanten. De aanleg van wadi's en een helofytenfilter speelden daarbij geen onbelangrijke rol.

Blauwe juffers

De monitoring bestaat uit het jaarlijks driemaal tellen van alle soorten libellen en juffers op achttien telroutes langs de oevers van diverse watergangen. Vervut de meest algemene libellensoorten hier zijn kleine, blauwe juffers zoals lantaarntje (*Ischnura elegans*) en kleine roodoogjuffer (*Erythromma viridulum*). Alleen al deze twee soorten zijn samen verantwoordelijk voor driekwart van het totale aantal getelde libellen. Het lantaarntje wordt langs vrijwel alle wateren gezien. Deze soort stelt maar weinig eisen aan zijn biotoop. De kleine roodoogjuffer komt iets minder verspreid voor en beperkt zich tot watergangen waar grof hoornblad (*Ceratophyllum demersum*) overvloedig aanwezig is. Net als bij de eveneens algemene grote

roodoogjuffer (*Erythromma najas*) worden eitjes vaak afgezet op gele plomp (*Nuphar lutea*), een algemene waterplant in het Zuiderpark.

Wadi's

Bij de wadi's zagen we interessante ontwikkelingen. Vlak na aanleg hiervan verschenen direct verschillende soorten die kenmerkend zijn voor dergelijke kale pioniermilieus. Dit waren onder andere de fraaie blauwe platbuik (*Libellula depressa*) en een aantal heidelibelloorten. Zo plant de bruinrode heidelibel (*Sympetrum striolatum*) zich graag voort in ondiepe poelen met weinig begroeiing. Deze libel werd dan ook veel gezien bij de wadi's. In de loop van de jaren namen de aantallen gestaag weer af met het verder dichtgroeien van water en bodem. Hierdoor kon de steenrode heidelibel (*Sympetrum vulgatum*), die geen pionier is, gebied veroveren. In recente jaren was dit de meest algemene heidelibelloort in het Zuiderpark.

Kritische soorten

Onder de soorten die toenamen, bevindt zich ook de relatief kritische vroege glazenmaker (*Aeshna isocetes*). Deze stond niet op de soortenlijst van vóór de herinrichting, maar is inmiddels een algemene verschijning in het Zuiderpark. Hij kan als indicator gezien worden van schoon water met rijk begroeide oevers. Het is dan ook geen toeval dat hij vooral rond het helofytenfilter in het westelijk deel van het park te vinden is - de plek met de beste waterkwaliteit. Ook de glassnijder (*Brachytron pratense*) is zo'n kritische

soort, maar deze wordt zelden gezien in het Zuiderpark. In het Kralingse Bos laat hij wel een toename zien. Hoewel de eerste pioniers alweer tot de verleden tijd behoren kan de huidige libellendiversiteit van het Zuiderpark heel behoorlijk worden genoemd. Met een langzame terugval in aantallen en verspreiding lijkt de beste tijd echter wel weer achter de rug te zijn. Mogelijke toekomstige veranderingen in waterkwaliteit, zoals verwacht kan worden door de aanleg van de Blauwe Verbinding, kunnen er toe leiden dat de verschillende soorten zich verder gaan uitbreiden. De monitoring heeft uitgewezen dat libellen het Zuiderpark snel vinden als er nieuwe geschikte wateren zijn en dat zij zich bij kwaliteitsverbetering snel kunnen uitbreiden. Wie weet wat de toekomst dus nog zal gaan brengen. ◀

Literatuur

Andeweg, R.W.G. 2014 - Waterplanten en waterkwaliteit in het Zuiderpark - Straatgras 26(1): 4-5 [dit nummer]

▲ De vierlek (*Libellula quadrimaculata*) is plaatselijk algemeen in het Zuiderpark. (Mark Grutters)